

26. - 31. január 1939, Bratislava.

Správa predsedu delimitačnej komisie Š. Janšáka o rokovaní s maďarskou delegáciou o riešení otázky kompenzácie územia pre Česko-Slovensko v dôsledku uplatňovania princípu katastrálnych hraníc obcí.

Správa o zasadnutiach delimitačnej komisie

Od 21. 12. 1938 až do 26. 1. 1939 bola prestávka v jednaniach delimitačnej komisie, vzhľadom na incident v Mukačeve. Maďari prerušili z tohto dôvodu jednanie.

Dňa 26. januára bolo zasadnutie plenárne o 10. hod. a potom hneď zahájili jednanie aj jednotlivé komisie.¹ Delimitačná mala zasadnutie v ministerstve honvédov. Na tomto zasadnutí predniesol Ing. Janšák stanovisko č.-sl. delegácie ohľadom katastrálnych hraníc obcí. Vo viacerých spoločných zasadnutiach všetkých komisií v Bratislave (6. decembra 1938 v prítomnosti predsedu vlády, 7. januára 1939 v prítomnosti Dr. Zvrškovca a 23. januára 1939 v prítomnosti Dr. Mičuru)² predniesol som záležitosť katastrálnych hraníc s poukazom na teritoriálne straty, ktoré nám z toho vyplývajú. Bol som poukázaný, aby som princíp rozhraničenia dľa katastrov podržal, ale aby som žiadal za tak vzniklé straty náhradu.

Za účelom ujasnenia tejto otázky zašiel som v dňoch 22. - 23. 1. do Prahy do ministerstva zahraničia, aby som zrovnal náš postup s postupom delimitačnej komisie českej. Navštívil som Dr. Krnu a hlavne však prejednal som všetky detaily s rozhraničením súvisiace s predsedom rozhraničovacej komisie českej, vyslancom Heidrichom³. Išlo mi o získanie informácií v tom smere, či mám pripustiť rozhraničenie dľa princípu katastrov len s podmienkou, keď z tohto titulu za odstúpené územie dostanem náhradu a či mám trvať na čiare, zakreslenej na mape, ako budúcej hranici (keby Maďari nechceli na kompenzáciu pristúpiť) až do posledných dôsledkov, t. j. na riešenie otázky arbitrami. Vyslanec Heidrich mi zdelil, že Nemci aplikujú zásadu tzv. *Eigentumsgrenze*, to znamená Nemecku patrí do Nemecka i so svojim majetkom, Čech patrí zase so svojim majetkom do Čiech. To platí o jednotlivcoch i o obciach. Je isté, že keby sme išli so sporom pred arbitrov, Taliani by bezpodmienečne pristúpili na stanovisko Maďarov a v Nemecku by bol požiadavý o expertízu tajný radca von Röder. Tento práve zastupuje stanovisko hore uvedené, t. j. „*Eigentumsgrenze*“. Pred arbitrami by sme teda nepochodili a spor nevyhrali.

Dr. Krno, ktorého som navštívil dňa 23. januára dva razy potvrdil mi tiež (ako zástupca ministra Chvalkovského) tento názor a doložil ešte, že by Česko-Slovensko nerado išlo pred arbitrov.

S týmito informáciami išiel som dňa 25. januára do Pešti, majúc úmysel žiadať kompenzácie za katastry - vzhľadom na hore uvedené inštrukcie vlády a na zodpovednosť pred slovenskou verejnosťou. (Verejnosť totiž považuje už dnešnú hranicu za definitívnu, alebo si myslí, že ešte na mnohých miestach získame územia a zatiaľ budeme musieť ustúpiť z katastrálnych území tých obcí, ktoré dľa demarkačnej čiary padli do Maďarska.)

V zasadnutí dňa 26. januára o 10.30 min. predniesol som tedy stanovisko česko-slovenskej delegácie dľa inštrukcií daných mi vládou, resp. jej predsedom Dr. Tisom a vládnym delegátom pre zahraničné otázky Dr. Zvrškovcom⁴. V podstate som hovoril: Podržujem princíp rozhraničenia dľa katastrov obcí, na ktorý som pristúpil už v zasadnutí 9. novembra 1938⁵, ale žiadam za takto vzniklé územné straty náhradu. Požiadavok náhrady opieram na to, že Schiedspruch nám jasne určil hranicu slovným textom i čiарou na mape. Ani slovný text nehovorí o katastroch, ani mapa tieto katastry

nevyjadruje, ba na mnohých miestach sa úmyselne od nich odchyľuje (Komjatice, Ožďany, Rimavská Sobota). Princíp katastrálnych hraníc prijali sme dobrovoľne, v záujme obyvateľstva a nie sme k tomu viedenským výsledkom nútení. Na to rozvinula sa dlhá debata, ktorá zabrala celé dopoludňajšie i odopoludňajšie zasadnutie 26. januára. Maďarský delegát Teleki v nej hlavne dokazoval, že mapa 1 : 750 000 vyjadruje v hrubých rysoch úmysel arbitrov ísť s čiarou štátnej hranice po hranici katastrov obcí, ktoré dľa princípu etnografického padnú buď do Česko-Slovenska, alebo do Maďarska. (Podrobný priebeh debaty zachytený je v protokoloch zo dňa 26. januára⁶.) Hlavnú oporu svojej argumentácie hľadal Teleki v tom, že Maďari dali arbitrom vo Viedni svoje požiadavky zakreslené v mape 1 : 400 000, kde sú hranice katastrov obcí a Maďari viedli dľa nich štátnu hranicu. Túto mapu vraj Maďari česko-slovenským zástupcom vo Viedni ukázali a teda táto mapa má charakter takmer oficiálny. Okrem toho argumentoval Teleki, že naša vláda podala poslednú svoju ponuku Maďarom na mape 1 : 750 000 a v tejto vraj tiež bola hranica dľa katastrov zakreslená. Ja, nemajúc žiadnych informácií o týchto dokumentoch, odmietnul som ich ako dôkazy a celé jednanie skončilo dňa 26. januára v naprostej disharmónii.

Maďarský delegát si žiadal písomné stanovisko našej vlády, ktoré som mu sľúbil. Večer dňa 26. januára zišli sa všetci členovia slovenskej delegácie a vypracovali sme jednak písomné podanie na predsedu maďarskej delegácie, jednak sme sa dohodli na ďalšom postupe (opis podania priložený)⁷.

Súčasne s požiadavkou kompenzácie z titulu odstúpených katastrov pripravil generál Viest návrh na mape, ktorý sme mali úmysel maďarskej delegácii podať a ktorý by nás aspoň čiastočne uspokojoval za horeuvedené straty. K podaniu tohto nášho návrhu nedošlo pre rozchod delegácií. Chceli sme ho však predsa Telekomu predostrieť dňa 27. januára a sice v zasadnutí ohlásenom na 10. hod. Teleki však dal v 9. hod. telefonovať, že zasadnutie nie je. Preto sme si vyžiadali rozhovor s plukovníkom Andorkom, ktorý nás o 11. hod. prijal. Jemu sme ukázali, ako si prakticky predstavujeme riešenie otázky nášho odškodnenia z titulu katastrov. Plukovník Andorka (zástupca Telekiho) nás prijal, vypočul a v našej prítomnosti telefonoval Telekomu, ktorý nás sľúbil tiež prijať. Stalo sa tak o 12.45 min. I jemu sme chceli ukázať na mape náš návrh, ale ten ho vôbec odmietol pozrieť. Ja som mu len odovzdal písomné stanovisko našej delegácie a slovenskej vlády.

V sobotu dňa 28. januára čakali sme na odpoveď Telekiho do 11. hod. a keď nič neprišlo, informovali sme podrobne nášho vyslanca o stave jednaní delimitačnej komisie. Česko-slovenský vyslanec M. Kobr vyžiadal si hneď potom rozhovor s maďarským zahraničným ministrom Csákyom, ktorý trval 1 hod. a 30 min.⁸ Prítomný bol aj Teleki, ktorý, bazirujúc na svojej autorite geografa a univerzitného profesora, vzniesol všetky argumenty, aby udržal svoje stanovisko. Keď Csáky snažil sa nájsť nejaký kompromis, Teleki bol ešte intranzigentnejší a prehlásil, že radšej podá demisiu ako minister, než aby od svojho stanoviska odstúpil. I behom našich jednaní dňa 26. januára prehlásil, že keď celá maďarská vláda dá za pravdu stanovisku česko-slovenskej delegácie, on zostane proti.

Po návrate česko-slovenského vyslanca znovu sme sa u neho radili (ja a gen. Viest). Súčasne nám odovzdal písomnú odpoveď Telekiho⁹. Uvážili sme znovu všetky argumenty pre i proti a uzniesli sa na tom, že si treba vyžiadať nové inštrukcie slovenskej vlády.

Dňa 30. januára navštívil som pána predsedu slovenskej vlády Dra Tisu, predniesol som mu hore uvedené informácie obšírne a podrobne a dohodol sa s ním na nasledovnom: Vzhľadom na slabé výhľady, že by sme spor pred arbitrami vyhrali, ba vzhľadom takmer na istotu, že by sme ho prehrali, súhlasí pán predseda vlády, aby sme od požiadavku náhrad ustúpili. Môžeme tak urobiť s vedomím, že sme slovenské stanovisko hájili až do posledných dôsledkov. K tomu treba dodať, že

podľa oficiálnej mapy, kde je zakreslená hranica, je pravdepodobný úmysel arbitrov, že katastre chcú zachytiť spolu s obcami. Arbitri boli informovaní vo Viedni Maďarmi a títo im dali, ako základ pre zakreslenie hraníc, mapu 1 : 400.000, kde sú katastre rešpektované. V zmysle nových inštrukcií informoval som dňa 30. 1. písomne generála Viesta, ktorý zostal v Budapešti a poslal mu aj slovenský text odpovede Telekimu¹⁰. Jednanie nateraz nemôže byť až do 3. februára t. r., pretože Teleki je neprítomný. Pokračovať bude možno až Teleki dá ústne alebo písomne odpoveď, že súhlasí so započatím jednaní.

SNA, OF Š. Janšák, kart. I, f I, bez č. Kópia, strojopis.

¹ Celkovú atmosféru v česko-slovenskej delegácii v čase obnovenia rokovaní J. Omiliák komentoval slovami: „Rokovanie bolo zahájené v atmosfére chladnej zdvorilosti. Je snaha, aby delimitačné práce a všetko, čo s nimi súvisí, boli čo možno najrýchlejšie ukončené.“ – SNA, KÚ, kart. 305, f. 225, č. 7 503.

² Pozri dok. č. 102.

³ Prednosta politickej sekcie MZV pre Spoločnosť národov.

⁴ Podľa správy delimitačnej komisie z 28. 1. 1939 stanovisko slovenskej vlády znelo: „J kedy? slovenská vláda tento spôsob rozhraničovania uznáva, žada, aby vzhľadom na územní stráty byla Česko-Slovensku poskytnutá územní kompensace.“ – AMZV ČR, PrS, kart. 65, f. 12, č. 14 350/VI-4/39.

⁵ Pozri dok. č. 17.

⁶ Protokol nepublikujeme.

⁷ Pozri dok. č. 124.

⁸ Pozri dok. č. 131.

⁹ Pozri dok. č. 132.

¹⁰ Pozri dok. č. 135.

31. január 1939, Budapešť.

Nóta česko-slovenskej delegácie predsedovi maďarskej delimitačnej komisie P. Telekimu, v ktorej sa česko-slovenská strana vzdáva práva na kompenzáciu územia v dôsledku aplikovania princípu katastrálnych hraníc obcí.

Monsieur le Ministre,

J'ai eu l'occasion de pressentir le point de vue de mon Gouvernement en ce qui concerne la question de la délimitation des territoires, administrés actuellement par les autorités tchéco-slovaque, territoires lesquels pourraient par l'application du principe de la délimitation suivant les frontières cadastrales, être cédés à la Hongrie.

En l'absence du président de la Commission Tchéco-Slovaque, M. Janšák, empêché par une maladie, j'ai l'honneur de préciser ce point de vue de la manière suivante:

Il n'existe pas, aux yeux du Gouvernement Tchéco-Slovaque, une liaison de cause et d'effet entre le principe de la délimitation cadastrale et les pertes qui pourraient résulter de son application, lors de la fixation de la frontière définitive, pour l'une ou l'autre partie; par conséquent le président de la Commission Tchéco-Slovaque n'insistera pas à l'avenir, lors des travaux des commissions compétentes, sur la question de savoir si une compensation appropriée d'ordre territoriale devrait être offerte au titre des pertes que la Tchéco-Slovaquie pourrait subir par l'application de ce principe dont l'utilité a été constatée de part et d'autre. Les restrictions qui ont été formulées au cours des